

Құқықтық аспектілер ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту саласында

Кеңестің мақсаты: Ата-аналарды Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың сапалы білім алуға тең қол жеткізуін қамтамасыз ету үшін берілетін құқықтық кепілдіктер мен мүмкіндіктер туралы ақпараттандыру.

1. Конституциялық кепілдіктер және білім алу құқығы

Қазақстан Республикасында әрбір бала білім алу құқығына ие, бұл Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Бұл ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың да сапалы білім алу құқығына ие екенін білдіреді, ол олардың жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес болуы тиіс. Бұл құқықтың мемлекеттік деңгейде бекітілуі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім алу және әлеуметтік бейімделу процесінде тең жағдайлар мен мүмкіндіктерді қамтамасыз ету үшін негіз болып табылады.

2. Негізгі заңнамалық актілер

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім алу құқығын іске асыру үшін Қазақстан Республикасында бірнеше негізгі заңнамалық актілер қабылданған:

2.1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы

Бұл заң барлық азаматтардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім алу құқығын реттейді. Ол инклюзивті білім беру принциптерін орнатады, барлық балалар үшін білім беру қызметтеріне қол жетімділікті қамтамасыз етеді, олардың физикалық немесе ақыл-ой ерекшеліктеріне қарамастан. Бұл заң мемлекеттік және жеке білім беру мекемелеріне ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін жағдай жасау міндетін жүктейді.

2.2. «Қазақстан Республикасындағы балалардың құқықтары туралы» Заңы

Бұл заң балалардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз етеді, оның ішінде олардың ерекшеліктеріне сәйкес білім алу құқығын. Бұл заң бойынша ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға қауіпсіз және қолдау көрсететін ортада білім алу мүмкіндігі берілуі тиіс.

2.3. «Шектеулі мүмкіндіктері бар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету қолдауы туралы» Заңы

Бұл заң ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға медициналық-педагогикалық қолдау жүйесін реттейді. Ол шектеулі мүмкіндіктері бар балаларды оқыту және тәрбиелеу үшін арнайы жағдайлар жасауды талап ететін білім беру мекемелеріне қойылатын талаптарды белгілейді, сонымен қатар ата-аналарға балаларындағы бұзылыстарды түзету бойынша кеңес алу құқықтарын бекітеді.

2.4. «Инклюзивті білім беру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы

Бұл заң ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін білім беру саласында құқықтық реттеуді жетілдіруге бағытталған. Енгізілген өзгерістер ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін білім сапасын жақсартуға, олардың білім беру қызметтеріне тең қол жеткізуін қамтамасыз етуге және Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру ортасын құруға бағытталған.

3. Ата-аналардың және заңды өкілдердің құқықтары

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналары немесе заңды өкілдері келесі құқықтарға ие:

- **Білім беру мекемесін таңдау:** Ата-аналар өз балалары үшін білім беру ұйымын таңдау құқығына ие, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктеріне сәйкес келетін арнайы және инклюзивті мектептер.

- **Консультациялық қолдау:** Ата-аналар психолого-медико-педагогикалық консультацияларға (ПМПК) жүгініп, баланың жеке қажеттіліктерін анықтауға, проблемаларды шешу жолдарын ұсынуға және тиісті білім беру бағдарламаларын таңдауға көмек ала алады.

- **Балаларға қосымша қызметтерді келісімшарт негізінде алу:** Қосымша қызметтер — бұл білім беру, сауықтыру, коррекциялық және басқа да қолдау түрлері, олар стандартты білім беру бағдарламасына кірмейді, бірақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға олардың дамуы мен бейімделуін жақсарту үшін ұсынылуы мүмкін. Бұл қызметтер ақылы негізде және ата-аналар мен қызметтерді ұсынатын ұйым арасында келісімшарт түрінде беріледі.

4. Психолого-медико-педагогикалық консультациялардың (ПМПК) рөлі

ПМПК ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды білім беру процесінде маңызды рөл атқарады.

ПМПК-ның негізгі қызмет бағыттары:

1. Туылғаннан бастап 18 жасқа дейінгі балаларды психолого-медико-педагогикалық тексеру, ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау және бағалау мақсатында;
2. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім беру қажеттіліктерін анықтау және оларды қанағаттандыру бойынша ұсынымдар жасау, жалпы білім беру және арнайы білім беру ұйымдарында;
3. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаға арналған білім беру бағдарламасының түрін анықтау;

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды тәрбиелеу және оқыту бойынша отбасыға кеңес беру.

5. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған білім беру бағдарламалары

Орта білім ұйымдарының қызметі туралы үлгі ережелеріне сәйкес ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған түрлі оқу түрлері көзделген.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар бала мектепте қалай білім ала алады?

1. Жалпы сыныпта:

Оқыту келесі түрде жүргізілуі мүмкін:

— оқу пәнінің мазмұнын игеруде қиындықтарды ескере отырып, Қазақстан Республикасының мемлекеттік білім беру стандартында белгіленген көлем мен жылдамдыққа сәйкес әзірленген бейімделген жалпы білім беру бағдарламасы бойынша;

— оқушының мүмкіндіктерін ескере отырып әзірленген жеке оқу бағдарламасы бойынша.

2. Арнайы сыныпта:

Бұл сыныптар белгілі бір бұзылулары (көрнекі, есту, интеллект және т.б.) бар балалар үшін жасалады.

Оқыту Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі бекіткен арнайы бағдарламалар бойынша жүргізіледі.

6. Білім беру ұйымдарының міндеттері

Білім беру ұйымдары міндетті:

- **Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы жағдайлар жасау:**

Білім беру ұйымдары ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін физикалық қолжетімділікті қамтамасыз етуі керек, сонымен қатар олардың қажеттіліктеріне бейімделген білім беру бағдарламалары болуы тиіс.

- **Арнайы көмек көрсету:** Білім беру ұйымдары ПМПК қорытындысына сәйкес ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға логопед, дефектолог, психолог және басқа да мамандардың қызметтерін ұсынуға міндетті, бұл балалардың білім алу және әлеуметтік бейімделу процесінде көмек көрсетеді.

- **Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың құқықтарын сақтау:**

Білім беру ұйымдары барлық балалар үшін тең жағдайлар жасауы керек және балалардың толыққанды білім алу құқығын сақтауы тиіс.

Ата-аналар баласының білім алу процесін қалай қолдай алады?

Ата-аналар ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім алу және әлеуметтік интеграция процесінде маңызды рөл атқарады. Міне, бірнеше ұсыныс:

- **Білім беру процесіне белсенді қатысу:** Ата-аналар бала өмірінің білім беру ұйымында белсенді қатысушылар болуы керек, оның жетістіктері мен қиындықтарын қадағалап, уақтылы мамандарға көмек сұрауы тиіс.

- **Үйдегі қолдау:** Ата-аналар үйде оқу үшін жағдай жасау, балаға үй тапсырмаларын орындауға көмек көрсету және оның білім алуындағы жетістіктерін жақсарту үшін мұғалімдермен және басқа мамандармен белсенді түрде байланысуы керек.

- **Ақпарат алу және кеңес алу:** Ата-аналарға білім беру және тәрбиелеу мәселелері бойынша ұсынымдар алу үшін психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардан (ПМПК), психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінен (ППТК) және психологиялық-педагогикалық қолдау қызметтерінен (ППҚҚ) кеңес алу, сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды қолдаудың құқықтық аспектілері мен мүмкіндіктері туралы ақпарат алу үшін жергілікті білім беру органдарына хабарласу маңызды.

Қорытынды:

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың білім алу саласындағы құқықтық аспектілерді білу инклюзивті білім беруді тиімді жүзеге асырудың негізі болып табылады. Ата-аналар балаларын оқыту мен дамы-

ту үшін оңтайлы жағдайлар жасауға көмектесетін заңнамалық кепілдіктер мен құқықтық механизмдер туралы хабардар болуы керек. Білім беру ұйымдарымен белсенді ынтымақтастық жасау, ПМПК мен ППТК-ға көмек сұрау және баланың білім алу барысын барлық кезеңдерінде бақылау маңызды.